

Aşağılanan Milliyetçilik ve Demagojiye İndirgenen Liberalizm

Isaiah Berlin, “Milliyetçilik” üzerine kaleme aldığı metninde on dokuzuncu yüzyılın aydın liberallerinin hatta sosyalistlerin bile milliyetçiliği “yaralanmış millî bilincin patolojik iltihabı” şeklinde gördüğüne dikkat çekiyordu. Bu yaklaşıma göre milliyetçilik olsa olsa “geçici bir aşama” idi.

Milliyetçilik, bu iyimser beklentilere rağmen varlığını sürdürdü, sürdürüyor; ulus hâlâ en etkin sosyo-politik tutunum sağlayan, rıza üreten, dolayısıyla siyasal istikrarı, diğer yapılara kıyasla, mümkün kılan bir siyasal birim olma hüviyetini muhafaza ediyor.

Bugün ise liberalizm krizde: Bireyi her türlü kolektifin önünde gören ahlaki tutumunun yerinde atomize budalalık esiyor. Sosyalistler, SSCB’nin yıkılışından sonra yolunu şaşırılmış olmanın o çocuksuluğunu üzerinden atamamış vaziyette... Türkiye’deki muadillerinin ekseriyeti etnik milliyetçiliğin peşinde sürükleniyor.

Türkiye’nin güncel entelektüel problemi katı indirgemeciliği... Zamanı ve mekânı iyiden iyice sıkıştıran dijitalleşme ise bu indirgemeciliğin, olgunlaşmamışlığı katılaştırarak şekilde bulaşmasını kolaylaştırdı. Bu yazıda söz konusu indirgemeciliğin ötesine geçmeye çalışacağız. Bir yazıda her şeyi söyleme iddiam zaten olamaz ama en azından, ısrarla unutturulmak istenen birtakım hususları düşünmeye çağırabiliriz.

***

Bu indirgemeci kolaylık içinde milliyetçiliği, ulusal sembolleri bir siyasi grubun sahipliğine ipotek ederek onu salt politik manipülasyonun, bilgi eksikliğinin hatta irrasyonelizmin bir cephesi olarak işaretlemenin konforu fazlasıyla çekici...

Kimi kavramların güncel siyasal yükünün abartılı şekilde fazla olması, ne yazık ki onlar hakkında yetkin bir kavrayış geliştirildiği anlamına gelmiyor. Aynı şekilde fikirleri, salt onları üstlendiğini iddia edenlerin üzerinden değerlendirme hatasına düşersek reel politığın çöplüğünde boğulmayı “entelektüel” düzeyle bir tutmuş oluruz. Liberalizmi, ülkedeki ortalama liberal profili üzerinden ele almak ne kadar haksızlık ise milliyetçiliği de salt karikatürize ve hakaretimiz örneklerle bir tutmak da o kadar haksızlıktır.

Güncel durumda liberalizm, ulusal aidiyetleri çözüdürmeye uğraşan bir hınç patlamasının aracı düzeyine düşürülse de bu durum, bir bakıma liberalizmin kendi zaferinin de sonucu... Çağımızın liberalleri, bu başarıyla baş edemedi, zafer karşısında küçüldükçe küçüldü ve geriye sadece hınçları ve realiteyi yargılamaktan öteye geçemeyen konformizmleri kaldı. Bunun en önemli göstergesi Batı’da liberal sıfatı eksik olmayan hükümetlerin kırılabilir yapıları ve rıza üretme hususundaki trajikomik beceriksizleridir. Örneğin İsveç’te mevcut hükümet, o kadar parçalı ve kırılabilir ki aşırı sağcı İsveç Demokratları’nın dışarıdan desteği sayesinde ayakta... Fakat bütün bunlar liberal değerlerin tarihsel önemini ve sonuçlarını göz ardı etmemizi gerektirmez. Onun realiteyi anlamak yerine onu küçümsemesinin tehlikelerini dile getirmemizi önemsiz kılmaz. Bunlar demagogların işi... Gerçi ondan bol pek bir şey de kalmadı elimizde.

***

Liberalizmi bir hınç topağına çeviren günümüz liberal demagojisi, milliyetçiliği anlamak üzerine pek kafa yormuyor. Kendi hatalarıyla yüzleşmek yerine bir günah keçisi bulmakla yetiniyor. Milliyetçilik,

onun için bir yargı nesnesi hatta milliyetçiliğin yer yer daimî bir düşmana dönüştürüldüğünü görmek de mümkün...

Bu yargılamanın kırılmasını milliyetçiliği salt gerici ve dışlayıcı bir ideolojik yüzeyselliğe hapsetmek açık şekilde ortaya koyuyor. Milliyetçilik, Anthony Giddens'ın ifade ettiği gibi, bir siyasal program ya da zihniyet olmanın ötesinde psikolojik bir olay olma fazlalığına sahip... Liberalizm ya da sosyalizmde olmayan öznel bir boyut onun en karakteristik niteliği... Geçmişe baktığımızda hem liberalizmin hem de sosyalizmin bu fazlalığı kendi siyasal tahayyülleri için araçsallaştırmaya çalıştığı da bir gerçek...

Oysa günümüz demagojisi bu fazlalığı, bu öznel boyutu bir tür tutarsızlık olarak işaretleme eğiliminde... Bu mantık hatası, günümüz liberallerinin liberalizme, aşırı sağ ve köktencilerden daha çok zarar vermesine yol açıyor hatta bu akımların güç kazanmasını bile sağlıyor ama malumunuz, demagoji bununla ilgilenmez. Demagoji, salt kendi reklamıyla ve olgunlaşmamış taraftar avcılığıyla meşguldür.

***

Anthony D. Smith, milletler ve milliyetçiliği salt modern dünyanın kurgusal ürünü olarak gören yaklaşımı eleştirir. Bu iki olgunun tarihsel olarak yerleşmiş birer olgu olduğunu ortaya koyan Smith, iddia edilen tüm geçicilik ve patoloji ithamlarına rağmen varlığını sürdüren bu olguları anlamaya çağırıyor.

Smith'i elbette milliyetçiliğe yönelik modernist ve premordialist yaklaşımların arasını bulmakla ya da modernist yaklaşımla arasına mesafe koymak için argüman üretmekle itham edebilirsiniz. Bunlardan Türkiye'de de var. Fakat bu yapaylık-doğallık tartışmalarının siyasal ve toplumsal realite karşısında giderek anlamını yitirdiğini göz önünde bulundurmak gerekiyor.

Bu tartışma artık entelektüel demagoların haz nesnesine dönüşüyor, giderek.

Bana kalırsa liberalizmi, milliyetçi realitenin yoğunluğuyla birlikte düşünmenin zamanı geldi de geçiyor. Kimlik politikaları, hoşgörüyü kimliksizleşme ile karıştıran popüler farklılık takıntıları liberalizmi, onu fanteziden ibaret kılacak kadar yeterince küçük düşürdü. Bu birlikte düşünmenin bize kazandıracağı şey, milliyetçiliği politik kurumlara güven ve ortak gelecek tasavvuru ekseninde yaşama iradesinin olgun bir politik vizyonu olarak güçlendirmek olacaktır. Aynı şekilde liberalizm de millet ve milliyetçilik olgularını "geçici bir şey" görme hastalığından kurtulacaktır.

***

Milliyetçilik, Liah Greenfeld'in ortaya koyduğu gibi zorunlu olarak belirli bir siyasi tikelliğin savunusu anlamına gelmez; O, halk egemenliğinin, geleneksel hiyerarşik saplantılarına karşı zaferini de ifade eder.

Liberalizmin karşısındaki realiteyi kabul etmesi, Montesquieu'nün not ettiği gibi, velev ki milliyetçiliği zorunlu olarak siyasi tikellik şeklinde kabul edelim, ahlaki evrenselliği mümkün kılabilir. Bu ikincisini unutmamanın hatta siyasi tikellik-ahlaki evrensellik ilkesini tarihe gömmenin sonuçlarına ne yazık ki Filistin'de tanık oluyoruz.

Milliyetçiliğin yoğunluklarından söz etmiştim. Bununla kastım, ideolojik bir form olmanın yanında bir psikolojik realite olan milliyetçiliği olgun ve yurtseverlik düzeyinde, toplumsal kalkınmayı bütünlüklü şekilde amaçlayan bir görme ve duyma biçimi olarak kodlamaktır. Yurtseverliği, milliyetçi köklerinden koparan güncel liberal demagojiyi bir kenara bırakmak gerekiyor, bu noktada. Bu ayrım günümüzde, somut durumda ne yazık ki karşısındaki realiteyi aşağılamak dışında elinden bir şey gelmeyen demagojinin klişesine dönüşmekte...

Aynı şekilde milliyetçiliğin de “milliyetçiliği araçsallaştırmayan”, toplumsal ortalamanın handikaplarından yararlanmakla yetinen güncel örneklerini törpülemek elzem... Onun yoğunluğunu üretken, tarihsel kalıcılığının sorumluluğuna yakışır bir boyuta taşımak gerekiyor. Kendi olgunluğunun farkında olan liberalizm, tam da bu noktada yol ayrımında, uzun bir süredir: Ya realiteyi kabul edip hem onu hem kendisini olgun bir siyasal ve sosyal boyutta somutlaştıracak ya da fantezilerinin kurbanı olmaya devam edecek.

***

Millet ve milliyetçilik, aynı şekilde ulus-devlet bir realitedir. Ulus-üstü ve ulus-altı müdahale çabaları, kendi “yapaylıklarının” kurbanı oldu, oluyor. Bakarsanız, liberal değerlere hakaretten fazlası olmayan çağdaş liberal hınç da bu realitenin bir ürünü... Tıpkı, dünyanın büyük bir çatışmanın eşiğinde olduğu söylemlerinin, özellikle Avrupa’da kırılmalı/liberal hükümetler devrinde artış göstermesi gibi...

Liberalizmi, özellikle Türkiye’de, bu realiteyle barıştırmak yerine onu demagojiye indirgemek, bir tür ergen avcılığına dönüştürmek kadar ağır bir düşünsel sorumsuzluk var mıdır, bilemiyorum.

Fragmanlar

- “Üslub-ı beyân aynıyle insan” sözünü çok severim. Konuşma tarzınızın, dile getiriş şekillerinizin karakterinizi gösterdiğini anımsatır. Üslubunuzdaki kibir, hakaret ve alay yüzünden muhatap kaldığınız şeyleri, yani “sorunlu” oluşunuzdan doğan çatışmaları “fikir uyuşmazlığı” olarak pazarlarsanız bu iki anlama gelir. Birincisi, gerçeklikten ciddi anlamda kopuşun eşiğinde takılı kaldığınız... İkincisi ise aynaya bakmayı uzun zamandır unutmuş olduğunuz...
- Küçük bir ilçede bir konser bile düzenleyemeyen aklın Atatürk, yurt sevgisi, çağdaşlık gibi mefhumları bayrak edinmesi katlanılamaz bir şey, değil mi? Aynı şekilde bu beceriksizliği sorgulamak yerine İzmir Marşı’na sığınmak da...

Adem Yılmaz, "Aşağılanan Milliyetçilik ve Demagojiye İndirgenen Liberalizm"

<https://www.fikirtepedi.com/siyaset/asagilanan-milliyetcilik-ve-demagojiye-indirgenen-liberalizm/> (Yayın Tarihi: 22 Temmuz 2024).